

Національний університет водного господарства та
природокористування
Навчально-науковий інститут економіки та менеджменту

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова науково-методичної
ради НУВГП

_____ Олег ЛАГОДНЮК

«___» _____ 2020

06-03-09S

СИЛАБУС

навчальної дисципліни

***БЮДЖЕТУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ
СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ***

Шифр за ОП

BB1

Освітній рівень:
бакалаврський (перший)

Спеціальність:
для здобувачів всіх
спеціальностей

SYLLABUS

***BUDGETING OF BUSINESS
ENTITIES***

Code in Educational Program
BB1

Educational level:
Bachelor's (first)

Field of study:
*for applicants
of all specialties*

Силабус навчальної дисципліни «Бюджетування діяльності суб'єктів господарювання» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) ступеня всіх освітніх програм спеціальностей НУВГП. Рівне. НУВГП. 2020. 14 стор.

ОПП на сайті: <https://nuwm.edu.ua/osvita/programs>.

Розробник силабусу: Шило Ж.С., к.е.н., доцент кафедри фінансів та економіки природокористування

Силабус схвалений на засіданні кафедри
Протокол № 2 від “ 23 ” вересня 2020 року

В.о.завідувача кафедри: Ляхович О.О., к.е.н., доцент

Схвалено науково-методичною радою з якості ННІ
Протокол № 11 від 28 жовтня 2020 року

Голова науково-методичної ради з якості ННІ: Ковшун Н.Е., д.е.н., професор

Схвалено науково-методичною радою НУВГП

Протокол № 6 від “16 ” грудня 2020 року

Вчений секретар науково-методичної ради Т.А.Костюкова

ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ*

Ступінь вищої освіти	<i>Бакалавр</i>
Спеціальність	<i>Для здобувачів всіх спеціальностей</i>
Рік навчання,	<i>2-4</i>
Семестр	<i>3-8</i>
Кількість Кредитів	<i>3</i>
Лекції:	<i>20 годин</i>
Практичні заняття:	<i>10 годин</i>
Самостійна робота:	<i>60 годин</i>
Курсова робота:	<i>Ні</i>
Форма навчання	<i>Денна та заочна</i>
Форма підсумкового контролю	<i>Залік</i>
Мова викладання	<i>Українська</i>

ІНФОРМАЦІЯ ПРО ВИКЛАДАЧА*

ПРОФАЙЛ ЛЕКТОРА

*Шило Жанна Степанівна, к.е.н., доцент
кафедри фінансів та економіки
природокористування*

Вікіситет

http://wiki.nuwm.edu.ua/index.php/%D0%A8%D0%B8%D0%BB%D0%BE_%D0%96%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D0%B0_%D0%A1%D1%82%D0%B5%D0%BF%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B2%D0%BD%D0%B0#.D0.91.D1.96.D0.BE.D0.B3.D1.80.D0.B0.D1.84.D1.96.D1.8F

ORCID

0000-0002- 2669-6734

Як комунікувати

z.s.shylo@nuwm.edu.ua

тел. 097-5966118

Актуальні оголошення на сторінці дисципліни в системі MOODLE

ПРО ДИСЦИПЛІНУ

Анотація
навчальної
дисципліни,
в т.ч.
мета та цілі

Розроблений курс орієнтує на формування у студентів компетенцій щодо організації, механізмів та технології у сфері фінансових відносин.

Метою навчальної дисципліни є вивчення теоретичних і практичних засад бюджетування, опанування механізму його впровадження враховуючи особливості різних галузей економіки.

Використовуються такі методи викладання та технології: тренінги, обговорення, навчальні дискусії, презентації, ситуаційні дослідження та інші.

Посилання на
розміщення
навчальної
дисципліни
на навчальній
платформі
Moodle

<https://exam.nuwm.edu.ua/course/view.php?id=4310>

Компетентност і Здатність розв'язувати складні задачі та практичні проблеми у сфері фінансів, банківської справа та страхування, що передбачає застосування окремих методів і положень фінансової науки та характеризується невизначеністю умов. і необхідністю врахування комплексу вимог здійснення професійної та навчальної діяльності.

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК02. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях

ЗК06. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.

ЗК08. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

СК01. Здатність досліджувати тенденції розвитку економіки за допомогою інструментарію макро- та мікроекономічного аналізу, оцінювати сучасні економічні явища.

СК04. Здатність застосовувати економіко-математичні методи та моделі для вирішення

фінансових задач.

СК06. Здатність застосовувати сучасне інформаційне та програмне забезпечення для отримання та обробки даних у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

СК07. Здатність складати та аналізувати фінансову звітність.

СК08. Здатність виконувати контрольні функції у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

Програмні результати навчання	<p><i>ПР02. Знати і розуміти теоретичні основи та принципи фінансової науки, особливості функціонування фінансових систем.</i></p> <p><i>ПР06. Застосовувати відповідні економіко-математичні методи та моделі для вирішення фінансових задач.</i></p> <p><i>ПР08. Застосовувати спеціалізовані інформаційні системи, сучасні фінансові технології та програмні продукти.</i></p> <p><i>ПР09. Формувати і аналізувати фінансову звітність та правильно інтерпретувати отриману інформацію.</i></p> <p><i>ПР10. Ідентифікувати джерела та розуміти методологію визначення і методи отримання економічних даних, збирати та аналізувати необхідну фінансову інформацію, розраховувати показники, що характеризують стан фінансових систем.</i></p> <p><i>ПР16. Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.</i></p>
Перелік соціальних, «м'яких» навичок (soft skills)	<p><i>Фінансово-аналітичні навички, формування власної думки, вміння логічно обґрунтовувати свою позицію, здатність до комплексного вирішення проблеми, комунікаційні якості для налагодження контактів та інші.</i></p>
Структура навчальної дисципліни	<p><i>Зазначено нижче в таблиці</i></p>

Методи
оцінювання та
структура оцінки

Для досягнення цілей та завдань курсу студентам потрібно вчасно та якісно виконати завдання для самостійної роботи, вчасно здати проміжні модульні контролі знань.

Викладач проводить оцінювання індивідуальних завдань студентів шляхом практичної перевірки та опитування. Також, студент під наглядом викладача самостійно оцінює свою роботу.

За вчасне та якісне виконання завдань для самостійної роботи та опанування курсу, студент отримує такі обов'язкові бали:

- 15 балів за теоретичні дослідження;
- 15 балів за виконання розрахункових завдань;
- 30 балів за письмове опитування;

20 балів – модуль 1;

20 балів – модуль 2.

Усього 100 балів.

Студенти можуть отримати додаткові бали за: виконання рефератів та есе дослідницького характеру за темою курсу. Тему дослідницької роботи можна вибрати самостійно за погодженням із викладачем. Додаткові бали студентам також можуть бути зараховані за конкретні пропозиції з удосконалення змісту навчальної дисципліни.

Модульний контроль проходитиме у формі тестування. У тесті 30 запитань різної складності: рівень 1 – 20 запитань по 0,5 балів (10 балів), рівень 2 – 5 запитань по 1 балу (5 балів), рівень 3 – 1 завдання по 5 балів (5 бали). Усього – 20 балів.

Лінк на нормативні документи, що регламентують проведення поточного та підсумкового контролів знань студентів, можливість їм подання апеляції:

<http://nuwm.edu.ua/strukturni-pidrozdili/navch-nauk-tsentrnezalezhnoho-otsiniuvannia-znan/dokumenty>

Місце навчальної дисципліни в освітній траєкторії здбувача вищої освіти	Вивченню даної дисципліни передують наступні дисципліни: «Фінанси», «Фінанси підприємства», «Статистика», «Гроші і кредит», «Податкова система», «Бюджетна система», «Управління бізнес-процесами», «Економіка підприємства».
Поєднання навчання та досліджень	<p>Студенти мають можливість додатково отримати бали за виконання індивідуальних завдань дослідницького характеру, написання та опублікування наукових статей за темами навчального курсу, а також за участь у наукових конференціях та семінарах.</p> <p>В освітньому процесі використовуються наукові досягнення викладача курсу, що опубліковані у наукових працях: (http://wiki.nuwm.edu.ua/index.php)</p>
Інформаційні ресурси	<ol style="list-style-type: none"> 1. Законодавство України: URL: http://zakon3. 2. Державна служба статистики України: офіційний веб-сайт URL: http://www.ukrstat.gov.ua. 3. Національний банк України: офіційний веб-сайт. URL: https://bank.gov.ua/. 4.Офіційний веб-портал Верховної Ради України URL: https://www.rada.gov.ua. 5. Міністерство Фінансів України: офіційний веб-сайт URL: https://www.mof.gov.ua/uk.
ПРАВИЛА ТА ВИМОГИ (ПОЛІТИКА)*	
Дедлайни та перескладання	<p>Ліквідація академічної заборгованості здійснюється згідно «Порядку ліквідації академічних заборгованостей у НУВГП», http://ep3.nuwm.edu.ua/4273/. Згідно цього документу і реалізується право студента на повторне вивчення дисципліни чи повторне навчання на курсі.</p> <p>Перездача модульних контролів здійснюється згідно положення http://nuwm.edu.ua/strukturni-pidrozdili/navch-nauk-tsentrnezaleznoho-otsiniuvannia-znan/dokumenty.</p> <p>Оголошення стосовно дедлайнів здачі та перездачі оприлюднюються на сторінці MOODLE https://exam.nuwm.edu.ua/.</p>

Правила
академічної
добросесності

За списування під час проведення модульного контролю чи підсумкового контролю, студент позбавляється подальшого права здавати матеріал і у нього виникає академічна заборгованість.

За списування під час виконання окремих завдань, студенту знижується оцінка у відповідності до ступеня порушення академічної добросесності.

Документи стосовно академічної добросесності (про плагіат, порядок здачі курсових робіт, кодекс честі студентів, документи Національного агентства стосовно добросесності) наведені на сторінці ЯКІСТЬ ОСВІТИ сайту НУВГП - <http://nuwm.edu.ua/sp/akademichna-dobrochesnisti>

Вимоги до
відвідування

Студенту не дозволяється пропускати заняття без поважних причин.

Студент має право оформити індивідуальний графік навчання згідно відповідного положення <http://ep3.nuwm.edu.ua/6226/>

При об'єктивних причинах пропуску занять, студенти можуть самостійно вивчити пропущений матеріал на платформі MOODLE <https://exam.nuwm.edu.ua/course/view.php?id=341>

Здобувачі можуть на заняттях використовувати мобільні телефони та ноутбуки.

Неформальна
та інформальна
освіта

Студенти мають право на перезарахування результатів навчання набутих у неформальній та інформальній освіті згідно відповідного положення <http://nuwm.edu.ua/sp/neformalna-osvita>.

Також студенти можуть самостійно на платформах Prometheus, Coursera, edEx, edEra, FutureLearn та інших опановувати матеріал для перезарахування результатів навчання. При цьому знання та навички, що формуються під час проходження певного онлайн-курсу чи його частин, повинні мати зв'язок з очікуваними навчальними результатами даної дисципліни/освітньої програми.

ДОДАТКОВО

Правила
отримання
зворотної
інформації про
дисципліну*

Щосеместрово студенти заохочуються пройти онлайн опитування стосовно якості викладання та навчання викладачем даного курсу та стосовно якості освітнього процесу в НУВГП.

За результатами анкетування студентів викладачі можуть покращити якість навчання та викладання за даною та іншими дисциплінами.

Результати опитування студентам надсилають обов'язково.

Порядок опитування, зміст анкет та результати анкетування здобувачів минулих років та семестрів завантажені на сторінці «ЯКІСТЬ ОСВІТИ»:

<http://nuwm.edu.ua/porjadok-opituvannja>

<http://nuwm.edu.ua/sp/anketuvannja>

<http://nuwm.edu.ua/sp/rezultati-opituvannja>

Оновлення*

За ініціативою викладача зміст даного курсу буде оновлюватися щорічно, з урахуванням змін законодавства України у податковій сфері, внесенням змін у бюджетний кодекс та зміною фінансово-економічних показників діяльності суб'єктів господарювання в державі.

Здобувачі вищої освіти першого (бакалаврського) рівня також можуть долучатись до оновлення дисципліни шляхом подання власних пропозицій стосовно необхідності та доцільності внесення змін за окремими тематиками даного навчального курсу. За таку ініціативу студенти можуть отримати додаткові бали.

Навчання осіб з
інвалідністю

Документи та довідково-інформаційні матеріали стосовно організації навчального процесу для осіб з інвалідністю доступно за посиланням <http://nuwm.edu.ua/sp/dlja-osib-z-invalidnistj>.

У випадку навчання таких категорій здобувачів освітній процес даного курсу враховуватиме, за можливістю, усі особливі потреби здобувача. Викладач та інші здобувачі даної освітньої програми максимально сприятимуть організації навчання для осіб з інвалідністю та особливими освітніми потребами.

Практики, представники бізнесу, фахівці, залучені до викладання	До викладання даного курсу долучені консультації Управління бюджету і фінансів м. Рівне
Інтернаціоналізація	<p>Електронні бібліотеки: http://lib.nuwm.edu.ua/index.php/korisniposilannya/elektronni-biblioteki</p> <p>Як знайти статтю у Scopus? http://lib.nuwm.edu.ua/index.php/biblioteka/novini/item/506-v-dopomohu-avtoram</p> <p>База періодичних видань: https://www.scimagoir.com/ Електронний каталог: http://nuwm.edu.ua/MySql/ Можливості доступу до електронних ресурсів та сервісів: http://lib.nuwm.edu.ua/index.php/biblioteka/novini/item/516-mozhlyvosti-dostupu-do-resursiv-i-servisiv</p>

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «БЮДЖЕТУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ»

Лекцій 20 год	Прак. 10 год	Самостійна робота 60 год
---------------	--------------	--------------------------

ЛЕКЦІЙНІ ТА ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Тема 1. Сутність та значення фінансового планування і прогнозування	
Кількість годин: лекції – 2 прак. – 1	<p>ПР02. Знати і розуміти теоретичні основи та принципи фінансової науки, особливості функціонування фінансових систем</p> <p>ПР10. Ідентифікувати джерела та розуміти методологію визначення і методи отримання економічних даних, збирати та аналізувати необхідну фінансову інформацію, розраховувати показники, що характеризують стан фінансових систем.</p>
Опис теми	<p>Сутність та завдання фінансового планування. Принципи та методи фінансового планування. Етапи фінансового планування. Характеристика елементів та видів фінансового планування.</p> <p>[Література: 3,6,8,12,17,19]</p>
Тема 2. Теоретичні і організаційні основи бюджетування	
Кількість годин: лекції – 2 прак. – 1	<p>ПР06. Застосовувати відповідні економіко-математичні методи та моделі для вирішення фінансових задач.</p> <p>ПР16. Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.</p>

Опис теми	Сутність та значення бюджетування в системі фінансового менеджменту. Характеристика елементів бюджетування. Функції та принципи побудови системи бюджетування на підприємстві. Основні завдання та загальні критерії оцінки функціонування системи бюджетування. Структура консолідованого бюджету суб'єктів господарювання. Сутність технології бюджетування за центрами відповідальності. Сутність технології бюджетування за видами діяльності. Сутність технології проектного бюджетування. Література: [1,3,5,10,15,17,18]
-----------	--

Тема 3. Загальна характеристика бюджетного методу управління підприємством

Кількість годин: лекції – 2 практ. – 1	ПР10. Ідентифікувати джерела та розуміти методологію визначення і методи отримання економічних даних, збирати та аналізувати необхідну фінансову інформацію, розраховувати показники, що характеризують стан фінансових систем. ПР16. Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.
Опис теми	Сутність бюджетного методу управління. Завдання бюджетування. Характеристика основних методів формування бюджетів. Види бюджетів підприємства. Організаційні аспекти розробки і реалізації бюджету. Формування системи бюджетування підприємства на основі концепції центрів відповідальності. Основні етапи формування зведеного бюджету підприємства. Література: [2,3,7,12,15,16,19]

Тема 4. Сутність та значення операційного бюджетування

Кількість годин: лекції – 2 практ. – 1	ПР02. Знати і розуміти теоретичні основи та принципи фінансової науки, особливості функціонування фінансових систем ПР08. Застосовувати спеціалізовані інформаційні системи, сучасні фінансові технології та програмні продукти.
Опис теми	Сутність та структура консолідованого операційного бюджету. Техніка формалізації бюджетів реалізації, виробничої програми, запасів готової продукції. Методи визначення потреби в основних матеріалах. Сутність методів і критеріїв розподілу постійних витрат та формування бюджету постійних витрат. Характеристика бюджетів допоміжних матеріалів, загально-виробничих витрат, комерційних й загальногосподарських витрат. Консолідація операційних бюджетів та побудова централізованого операційного бюджету. Порядок та процедура узгодження операційних бюджетів. Відображення в бюджеті підприємства формування витрат виробництва. Етапи розрахунку бюджетів витрат, які формують собівартість продукції. Особливості формування бюджетів адміністративних витрат та витрат на збут. Планування прибутку від операційної діяльності. Література: [2,5,8,11,16,19]

Тема 5. Технологія складання фінансового бюджету підприємства

Кількість годин: лекції – 2 практ. – 1	ПР06. Застосовувати відповідні економіко-математичні методи та моделі для вирішення фінансових задач. ПР08. Застосовувати спеціалізовані інформаційні системи, сучасні фінансові технології та програмні продукти.
--	---

Опис теми	<p>Фінансові бюджети їх характеристика. Сутність взаємозв'язку фінансових бюджетів з операційними. Характеристика бюджету фінансування поточної діяльності. Характеристика бюджету прибутків та збитків, Характеристика бюджету інвестиційного фінансування (капітальних вкладень). Сутність методів оптимізації структури оборотного капіталу. Характеристика технології побудови загального бюджету грошових потоків. Сутність механізму узгодження операційних й фінансових бюджетів. Побудова прогнозного балансу підприємства на бюджетний період.</p> <p>Література: [2,3,5,8,10,12,14,16,17]</p>
<p align="center">Тема 6. Аналіз та оцінка виконання бюджетів</p>	
Кількість годин: лекції – 2 практ. – 1	<p>ПР06. Застосовувати відповідні економіко-математичні методи та моделі для вирішення фінансових задач.</p> <p>ПР09. Формувати і аналізувати фінансову звітність та правильно інтерпретувати отриману інформацію.</p>
Опис теми	<p>Загальна схема оцінки виконання бюджету. Методика оцінки виконання бюджетів за відхиленнями. Оцінка діяльності менеджерів за центрами відповідальності.</p> <p>Література: [1,5,9,12,14,17]</p>
<p align="center">Тема 7. Оцінка ризиків при складанні бюджетів</p>	
Кількість годин: лекції – 2 практ. – 1	<p>ПР02. Знати і розуміти теоретичні основи та принципи фінансової науки, особливості функціонування фінансових систем</p> <p>ПР16. Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.</p>
Опис теми	<p>Характеристика та класифікація ризиків (ділові, фінансові, сукупні). Сутність ризиків які впливають на точність виконання бюджету для підприємства. Класифікація та розкриття сутності основних методів оцінки ризиків. Оцінка та критерії прийняття рішень по інвестиціям, в умовах невизначеності. Оцінка ймовірності виконання бюджету в цілому по підприємству. Оцінка виконання бюджету з врахуванням ризиків за окремими видам доходів чи витрат або центрами бюджетування. Методи та заходи з мінімізації впливу ризиків при бюджетуванні.</p> <p>Література: [1,2,6,9,12,17,19]</p>
<p align="center">Тема 8. Особливості бюджетування в галузях економіки</p>	
Кількість годин: лекції – 2 практ. – 1	<p>ПР08. Застосовувати спеціалізовані інформаційні системи, сучасні фінансові технології та програмні продукти</p> <p>ПР10. Ідентифікувати джерела та розуміти методологію визначення і методи отримання економічних даних, збирати та аналізувати необхідну фінансову інформацію, розраховувати показники, що характеризують стан фінансових систем.</p>

Опис теми	Сутність галузевої специфіки в організації фінансової діяльності підприємств. Особливості бюджетування в промисловості, торгівлі та фінансових установах. Особливості процесу бюджетування, виходячи з організаційної структури. Функції структурних підрозділів підприємств та їх реалізація при бюджетуванні. Сутність та класифікація витрат за ступенем урегульованості в процесі бюджетування. Характеристика та класифікація центрів відповідальності. Сутність поточного та стратегічного бюджетування. Етапи впровадження бюджетування й послідовність етапів його реалізації. Література: [4,7,8,10,14,17,18]
-----------	---

Тема 9. Управлінські рішення в бюджетуванні діяльності підприємств

Кількість годин: лекції – 2 практ. - 1	ПР02. Знати і розуміти теоретичні основи та принципи фінансової науки, особливості функціонування фінансових систем ПР06. Застосовувати відповідні економіко-математичні методи та моделі для вирішення фінансових задач.
--	--

Опис теми	Характеристика методів оперативної та стратегічної діагностики діяльності підприємств. Сутність джерел інформації для експертної діагностики. Характеристика критеріїв з прийняття управлінських рішень. Оперативне управління діяльністю з врахуванням особливих управлінських рішень. Характеристика методів оцінки інвестиційних проектів в системі бюджетування. Взаємозв'язок та наслідки прийнятих рішень по операційним чи фінансовим бюджетам, з фінансовим станом суб'єктів господарювання. Література: [2,5,8,12,13,16,19]
-----------	---

Тема 10. Відповідальність та мотивація в бюджетуванні суб'єктів господарювання

Кількість годин: лекції – 2 практ. - 1	ПР02. Знати і розуміти теоретичні основи та принципи фінансової науки, особливості функціонування фінансових систем ПР16. Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати
--	--

Опис теми	Принципи побудови системи матеріального стимулювання на підприємстві. Характеристика напрямків (шляхи) впливу окремих підрозділів підприємства на визначення величини їх фонду преміювання. Характеристика умов, показників та коефіцієнтів преміювання для окремих підрозділів та працівників підприємства. Сутність алгоритму формування преміювального фонду різних підрозділів суб'єктів господарювання. Література: [1,7,9,11,13,16,17]
-----------	---

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Голов С. Ф. Управлінський облік : підручник. К.: Лібра, 2010. 704 с.
2. Букреева Д.С. Трансформація процесу бюджетування, як інструменту підвищення ефективності контролінгу на промисловому підприємстві, з використанням оптимізаційних блоків. *Інвестиції: практика та досвід*. 2014. №23. С. 59-63.

3. Вініченко М.М. Технологія бюджетування як засіб управління матеріальними та фінансовими ресурсами підприємства: автореф. дис. канд. екон. наук :08.06.01. Дніпропетровськ, 2005. 21 с.
4. Гришанов Д.Г. Методологический подход к формированию согласованных механизмов бюджета продаж. *Экономические науки*. 2010. №5. С. 224-228.
5. Друри К. Управленческий и производственный учет: Пер. с англ.: учебник. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2007. 1071 с.
6. Ковтун С.О. Бюджетування на сучасному підприємстві, або як ефективно управляти фінансами. Х. : Фактор, 2005. 336 с.
7. Кузьмін О.Є. Бюджетування в системі управління організацією: теоретичні та прикладні засади: монографія. К. : Кондор, 2007. 234 с.
8. Кузьмін О. Є. Бюджетування на підприємстві: навч. посібник. К.: Кондор, 2008. 312 с.
9. Панков В.А. Контролінг і бюджетування фінансово-господарської діяльності підприємства : навч. посіб. К. : Центр навч. літ-ри, 2007. 112 с.
10. Попов А.А. Бюджетирование как инструмент финансового планирования. URL: http://www.cfin.ru/management/finance/budget/budget_planning.shtml.
11. Пушкар М.С. Контролінг – інформаційна підсистема стратегічного менеджменту : монографія. Тернопіль : Карт-бланш, 2014. 370 с.
12. Раєвська О. В. Управління розвитком підприємства: методологія, механізми, моделі : монографія. Х. : ВД «ІНЖЕК». 2006. 496 с.
13. Тарасюк Г. М. Планування діяльності підприємства: навч. посіб. Київ: 2005. 312 с.
14. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч. посібник. К.: КНЕУ, 2008.554 с.
15. Тридід О. М. Організаційно-економічний механізм стратегічного розвитку підприємства : монографія. Харків : Вид. ХДНУ, 2002. 364 с.
16. Фінанси підприємств: підручник. О.Б. Курилко, Л.П. Бондаренко, О.Й. Вівчар, О.М. Чубка. К.: Видавничий дім «Кондор», 2020. 340 с.
17. Хруцкий В.Е., Сизова Т.В., Гамаюнов В.В. Внутрифирменное бюджетирование: настольная книга по постановке финансового планирования. М.: Финансы и статистика, 2002. 400 с..
18. Шим Джай К., Джоэл Г. Сигел. Основы коммерческого бюджетирования. Пер. с англ. СПб.: Азбука, 2009. 496 с.
19. Шевченко И. Г. Управленческий учет для менеджеров: учебно-практическое пособие. М.: ЗАО «Издательство Экономика», Аудиторская компания «Эдвайзер», 2008. 185 с.

*Лектор,
к.е.н., доцент*

Ж.С. Шило